Determinanten en motivaties voor intentie tot aangifte na slachtofferschap van cybercrime

Lisanne Jong, Rutger Leukfeldt & Steve van de Weijer

Deze studie kijkt naar de factoren die de intentie tot het doen van aangifte of melding na slachtofferschap van cybercrime verhogen en de motieven die daarmee samenhangen. In deze studie wordt gebruikgemaakt van een vragenlijst met daarin vignetten. De factoren die gemeten zijn in de vignetten zijn het type delict, de ernst van het delict, of er een relatie is tussen de dader en het slachtoffer en de mogelijkheden om aangifte te doen. Het blijkt onder meer dat het type en de ernst van het delict bepalende factoren zijn voor zowel meldings- als aangiftebereidheid van slachtofferschap na cybercrime.

1 Inleiding

Cybercrime is in toenemende mate aanwezig in het dagelijks leven van mensen, waardoor politie en justitie een gerichte aanpak moeten ontwikkelen om deze groei van cybercrime tegen te gaan. Politie en justitie hebben nu echter een slechte informatiepositie, omdat de aangiftebereidheid bij cybercrime erg laag is. Uit onderzoek naar zelfgerapporteerd slachtofferschap van cybercrime blijkt dat van alle respondenten die aangeven slachtoffer te zijn geworden, slechts 13,4% aangifte doet bij de politie. Dit percentage verschilt wel tussen verschillende cyberdelicten: van marktplaatsfraude (19,6%) wordt bijvoorbeeld aanzienlijk vaker aangifte gedaan dan van hacken (4,1%) (Domenie et al., 2013). Hesseling en Versteegh (2016) rapporteren zelfs dat voor de Eenheid Den Haag een aangiftepercentage van 6,6% geldt bij cybercrime. Uit kwalitatief onderzoek onder slachtoffers komt eenzelfde beeld naar voren: slachtoffers doen vaak geen aangifte en weten soms zelfs niet eens waar ze hun slachtofferschap kunnen melden (Burgard & Schlembach, 2013; Bidgoli, 2015). Zowel de overheid als de politie hecht veel waarde aan het verhogen van aangiftebereidheid, omdat door aangiftes opsporing kan worden gestart, maar ook omdat het inzicht biedt in de prevalentie van verschillende delicten (Van de Weijer & Bernasco, 2016).

Om de aangiftebereidheid te kunnen verhogen, is het belangrijk inzicht te krijgen in de verschillende factoren die een rol spelen in de bereidheid van burgers om aangifte te doen. Er is veel onderzoek gedaan naar determinanten van aangiftegedrag bij traditionele criminaliteit (o.a. Goudriaan, 2006; Hart & Colavito, 2011). Er is, op een studie van Van de Weijer, Leukfeldt en Bernasco (2018) na, echter amper onderzoek gedaan naar de factoren die belangrijk zijn voor aangiftebereidheid van cybercrime. Factoren die bepalend zijn gebleken voor het doen van aangifte na slachtofferschap van traditionele criminaliteit, zijn echter niet per se te generaliseren naar aangiftebereidheid bij cybercrime.

doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

Dit onderzoek heeft als doel inzicht te verwerven in de factoren die van belang zijn voor de aangiftebereidheid bij cybercrime. Door middel van een vignetonderzoek wordt onderzocht welke factoren van invloed zijn op de intentie om aangifte te doen bij de politie (aangiftebereidheid) en wordt gekeken naar de motivaties om wel of geen aangifte te doen. Omdat is gebleken dat slachtoffers van cybercrime lang niet altijd de politie als verantwoordelijke partij zien (Domenie et al., 2013) onderzoeken we ook de intentie om delicten te melden bij andere organisaties (meldingsbereidheid). De resultaten hiervan kunnen gebruikt worden door de overheid en politie om hun informatiepositie met betrekking tot cybercrime te verbeteren, beleid te ontwikkelen of voorlichtingscampagnes op te zetten om aangiftebereidheid bij cybercrime te verhogen.
Aangezien we gebruikmaken van een vignetonderzoek, waarbij respondenten hypothetische situaties krijgen voorgelegd en wordt gevraagd hoe ze zouden reageren, wordt in dit onderzoek specifiek gekeken naar de intentie om aangifte te doen en niet naar het daadwerkelijke aangiftegedrag van slachtoffers. Dit onderscheid is van belang, omdat eerder onderzoek heeft aangetoond dat de intentie en het daadwerkelijke gedrag van respondenten kunnen verschillen. Uit onderzoek van Veenstra en collega's (2016) bleek bijvoorbeeld dat ruim 7% van de ondernemers die slachtoffer werden van cybercriminaliteit contact opnam met de politie, terwijl ruim 65% stelde wel de intentie te hebben om dit bij een toekomstig delict te doen. In het hiernavolgende literatuuroverzicht zal dan ook telkens onderscheid gemaakt worden tussen studies naar daadwerkelijk aangiftegedrag en studies naar de intentie om aangifte te doen.

2 Factoren aangiftebereidheid traditionele criminaliteit

Theorieën met betrekking tot aangiftebereidheid zijn met name gebaseerd op slachtofferschap van traditionele criminaliteit. In het algemeen wordt uitgegaan van drie perspectieven ten aanzien van aangiftebereidheid, namelijk het economische, het psychologische en het sociologische of structurele perspectief (o.a. Goudriaan, 2006; Van de Weijer & Bernasco, 2016).

2.1 Economisch perspectief

Het economische perspectief gaat uit van een kosten-batenafweging om wel of geen aangifte te doen (o.a. Goudriaan, 2006). De gedachte is dat wanneer de kosten (bijv. tijd of moeite) lager zijn dan de baten (bijv. schadevergoeding of een hogere pakkans van de dader), een individu aangifte doet. In lijn met dit perspectief blijkt uit diverse studies dat er vaker aangifte gedaan wordt bij vermogensdelicten dan bij gewelds- en vandalismedelicten (o.a. Bowles, Reyes & Garoupa, 2009; Goudriaan, 2006; Torrente, Gallo & Oltra, 2016). Omdat er bij diefstal een grotere kans is op een schadevergoeding dan bij geweldsdelicten en vandalisme, zijn de baten van aangifte doen vergroot. Ook de ernst van het delict, bijvoorbeeld meer materiële of immateriële schade (o.a. Baumer & Lauritsen, 2010; Goudriaan, Nieuwbeerta & Wittebrood, 2005; Kääriäinen & Sirén, 2011) en verzekerd zijn voor schade zijn relevante factoren voor het doen van aangifte (Goud-

riaan, Nieuwbeerta & Wittebrood, 2005; Tarling & Morris, 2010). Tolsma, Blaauw en Te Grotenhuis (2012) tonen daarnaast aan dat het hebben van meer aangiftemogelijkheden, zoals via de telefoon of internet, leidt tot een hogere intentie om aangifte te doen, omdat dit de 'kosten' van het aangifte doen verlaagt.

2.2 Psychologisch perspectief

Een andere manier om naar verklarende factoren voor aangiftebereidheid te kijken, is het psychologische perspectief (o.a. Goudriaan, 2006; Van de Weijer & Bernasco, 2016). Dit perspectief gaat ervan uit dat persoonlijke kenmerken van het slachtoffer en kenmerken van de directe omgeving van het slachtoffer, zoals meningen van familie en vrienden, van invloed zijn op beslissingen ten aanzien van aangifte doen.

Een kenmerk van het slachtoffer waarvan vanuit het psychologische perspectief wordt verwacht dat het een effect heeft op aangiftebereidheid, is de relatie tussen dader en slachtoffer. Er worden hier gemengde resultaten voor gevonden, waarbij de meeste studies aantonen dat er minder vaak aangifte wordt gedaan (Baumer & Lauritsen, 2010) en dat de intentie om aangifte te doen lager is (Goudriaan & Nieuwbeerta, 2007; Tolsma, Blaauw & Te Grotenhuis, 2012) als de dader een bekende is, maar er is ook bewijs dat men vaker aangifte doet bij een bekende dader (Goudriaan, Lynch & Nieuwbeerta, 2004) of dat er helemaal geen verband wordt gevonden (o.a. Schnebly, 2008; Tarling & Morris, 2010). Tot slot zijn attitudes tegenover de politie een belangrijke factor, respondenten die aangeven meer vertrouwen te hebben in de politie of een positieve attitude hebben tegenover de politie, doen vaker aangifte dan respondenten die minder vertrouwen of een negatievere attitude hebben (o.a. Goudriaan, Nieuwbeerta & Wittebrood, 2005; Guzy & Hirtenlehner, 2015; Slocum et al., 2010).

2.3 Sociologisch perspectief

Het laatste perspectief is het sociologische of structurele perspectief, waarbij aangiftebereidheid verklaard wordt door de sociale structuren in de maatschappij (o.a. Goudriaan, 2006; Van de Weijer & Bernasco, 2016). Hierbij wordt gekeken naar buurtkenmerken van het slachtoffer of het delict. Zo blijkt uit een aantal studies dat er vaker aangifte wordt gedaan als slachtoffers uit sociaaleconomisch betere wijken komen (Goudriaan, Wittebrood & Nieuwbeerta, 2006; Schnebly, 2008). Voor andere buurtkenmerken zoals de urbanisatiegraad, sociale cohesie, etnische samenstelling, prevalentie van criminaliteit en residentiële mobiliteit geldt dat uit de literatuur gemengde resultaten naar voren komen (o.a. Goudriaan, Wittebrood & Nieuwbeerta, 2006; Hart & Colavito, 2011; Schnebly, 2008; Slocum et al., 2010; Torrente, Gallo & Oltra, 2016).

2.4 Sociaal-demografische kenmerken

Naast kenmerken die gepaard gaan met de drie perspectieven, wordt ook van een aantal sociaal-demografische kenmerken vaak aangetoond dat deze aangiftebereidheid beïnvloeden. In het algemeen wordt vaak gevonden dat vrouwelijke slachtoffers vaker aangifte doen dan mannelijke slachtoffers (o.a. Goudriaan, Nieuwbeerta & Wittebrood, 2005; Schnebly, 2008; Tarling & Morris, 2010), maar

Tijdschrift voor Veiligheid 2018 (17) 1-2
doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

er zijn ook studies die het tegenovergestelde laten zien (Goudriaan, Lynch & Nieuwbeerta, 2004; Torrente, Gallo & Oltra, 2016). Daarnaast blijkt in het algemeen dat oudere mensen vaker aangifte doen (Baumer & Lauritsen, 2010; Goudriaan, 2006; Guzy & Hirtenlehner, 2015) en de intentie hebben om aangifte te doen (Tolsma, Blaauw & Te Grotenhuis, 2012) dan jongere mensen. Het hebben van een partner of getrouwd zijn, wordt ook gevonden als verklarende factor, al is dit soms afhankelijk van het type delict (Baumer & Lauritsen, 2010; Goudriaan, Lynch & Nieuwbeerta, 2004; Schnebly, 2008). Tot slot wordt wat betreft opleidingsniveau vooral gevonden dat lager opgeleide slachtoffers vaker aangifte doen (Goudriaan, 2006; Goudriaan, Nieuwbeerta & Wittebrood, 2006).

3 Factoren aangiftebereidheid cybercrime

Zoals eerder genoemd, is er nog vrijwel geen onderzoek gedaan naar welke factoren van belang zijn voor aangiftebereidheid bij cybercrime. Het is maar de vraag of theorieën en eerder gevonden resultaten met betrekking tot aangiftebereidheid bij traditionele criminaliteit wel generaliseerbaar zijn naar aangiftebereidheid bij cybercrime. Er is bijvoorbeeld meestal geen direct contact met de dader en geen sprake van een directe omgeving van het delict, waardoor daderkenmerken en omgevingskenmerken een ander effect op aangiftebereidheid zouden kunnen hebben voor cybercrime dan voor traditionele criminaliteit.
Uit exploratief onderzoek van Van de Weijer, Leukfeldt en Bernasco (2018) blijkt dat er inderdaad verschillen zijn tussen predictoren van aangiftebereidheid van cybercrime en traditionele criminaliteit. Zo doen mannelijke slachtoffers bijvoorbeeld vaker aangifte van cybercrime, maar vrouwelijke slachtoffers vaker van traditionele criminaliteit. Ook buurtkenmerken blijken minder van invloed te zijn op aangiftebereidheid voor cybercrime, wat verklaard kan worden doordat er bij cybercrime geen sprake is van een directe omgeving van het delict, buiten de online omgeving. Ook tonen Van de Weijer, Leukfeldt en Bernasco (2018) het belang aan om naast de aangiftebereidheid ook te kijken naar de bereidheid om melding te doen bij andere organisaties dan de politie.
Het huidige onderzoek is een toevoeging aan de literatuur om verschillende redenen. Ten eerste is het een van de eerste studies naar de intentie tot het doen van aangifte van cybercrime. Ten tweede zal dit onderzoek, in tegenstelling tot de eerdere studie (Van de Weijer, Leukfeldt & Bernasco, 2018), zich ook richten op een aantal delictkenmerken van cybercrime (bijv. type, ernst, en relatie met de dader), alsmede de motieven om wel of geen aangifte te willen doen. Ten derde richt deze studie zich op zowel aangifte- als meldingsbereidheid, zodat naast de intentie tot het doen van aangifte bij de politie, ook de intentie tot het doen van meldingen bij andere organisaties in beschouwing wordt genomen. Ten slotte wordt in dit onderzoek gebruikgemaakt van een semi-experimenteel design, waardoor dit beter geschikt is om causaliteit te onderzoeken. In dit onderzoek wordt een antwoord gezocht op de volgende vragen: *Welke persoons- en delictkenmerken zijn van*

invloed op de intentie om aangifte te doen en melding te maken van cybercrime? En: *Wat zijn de belangrijkste motieven om wel of geen aangifte te willen doen?*[1]

4 Data en methoden

4.1 Respondenten

De respondenten van deze studie zijn studenten van een Nederlandse universiteit. In totaal hebben 175 eerste-, tweede- en derdejaarsstudenten van een rechtenfaculteit de vragenlijsten ingevuld. Van de 175 respondenten is 82% vrouw en de gemiddelde leeftijd is 20,29 jaar (SD: 2.30).

4.2 Methoden

In deze studie wordt gebruikgemaakt van een vragenlijst met daarin vignetten. Vignetten zijn semi-experimentele ontwerpen waarbij hypothetische situaties worden voorgelegd en bepaalde factoren kunnen worden gemanipuleerd tussen en binnen respondenten. Deze methode heeft als voordeel dat respondenten gevraagd kan worden of ze aangifte zouden doen zonder dat ze deze situaties daadwerkelijk meegemaakt hebben. Vignetten zijn vaker gebruikt in onderzoek naar aangiftebereidheid bij traditionele criminaliteit (Goudriaan & Nieuwbeerta, 2007; Hart & Colavito, 2011; Tolsma, Blaauw & Te Grotenhuis, 2012). Er is tot dusver geen vignetonderzoek gedaan naar aangiftebereidheid bij cybercrime. De factoren die gemeten zijn in de vignetten zijn het type delict, de ernst van het delict, of er een relatie is tussen de dader en het slachtoffer en de mogelijkheden om aangifte te doen. Door de verschillende categorieën in de factoren (resp. 3x2x3x4) zijn er 72 verschillende vignetten mogelijk. In de vragenlijsten zijn drie vignetten per respondent gevraagd, waardoor 24 verschillende vragenlijsten gebruikt zijn om alle vignetcombinaties te meten.

4.3 Afhankelijke variabelen

De afhankelijke variabelen in deze studie zijn aangiftebereidheid en meldingsbereidheid. Aangiftebereidheid wordt na ieder vignet gemeten, met de vraag: 'Zou je aangifte doen van deze situatie bij de politie?', waarbij antwoord gegeven kan worden op een schaal van 1 'zeker niet' tot 5 'zeker wel' (M=3.21, SD=1.40). Meldingsbereidheid bij andere organisaties wordt gemeten door na ieder vignet ook te vragen: 'Zou je deze situatie melden bij een andere organisatie (bijv. de betreffende website of een online meldpunt)?', waarbij dezelfde antwoordschaal wordt gehanteerd (M=3.37, SD=1.31). Middels deze vragen wordt dus de intentie om aangifte te doen of melding te maken bevraagd en niet het daadwerkelijke aangifte- en meldingsgedrag.

1 In verband met beperkte ruimte in de vragenlijst is er enkel gevraagd naar motieven rondom de aangiftebereidheid en niet rondom meldingsbereidheid.

doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

Tabel 1 Vignet tekst van ernstige en minder ernstige gevallen van hacken, fraude en malware

Type delict	Ernst	Tekst
Hacken	*Minder ernstig*	Je vrienden geven aan dat ze rare e-mails van je krijgen, die jij niet hebt verstuurd. Je denkt dat iemand je e-mailaccount misbruikt.
Hacken	*Ernstig*	Via-via kom je erachter dat er naaktfoto's van je op internet rondgaan. Je denkt dat de foto's uit je computer zijn gestolen.
Fraude	*Minder ernstig*	Je hebt via een verkoopsite een nieuw telefoonhoesje gekocht en vooraf betaald. Je hebt dit telefoonhoesje nooit ontvangen en de verkoper reageert niet meer op je contactpogingen. Je vermoedt dat je opgelicht bent.
Fraude	*Ernstig*	Je hebt via een verkoopsite een nieuwe televisie gekocht en vooraf betaald. Je hebt de televisie nooit ontvangen en de verkoper reageert niet meer op je contactpogingen. Je vermoedt dat je opgelicht bent.
Malware	*Minder ernstig*	Je hebt een virus op je computer. Enkele bestanden zijn beschadigd en kunnen niet meer geopend worden.
Malware	*Ernstig*	Je hebt een virus op je computer. Je computer is geblokkeerd en je krijgt een melding dat je moet betalen om weer toegang te krijgen tot je computer.

4.4 Onafhankelijke variabelen

Zoals eerder genoemd zijn er verschillende factoren die gemeten worden in de vignetten. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de ernstige en minder ernstige casus van de drie verschillende delicten: hacken, malware en fraude.

In de vignetten wordt ook gevarieerd wat de slachtoffer-daderrelatie is. Voor deze factor zijn er drie categorieën, namelijk: het slachtoffer weet niet wie de dader is, de dader is geen persoonlijke bekende van het slachtoffer en de dader is een persoonlijke bekende van het slachtoffer. De laatste vignetfactor is het verschil in aangiftemogelijkheden. De aangiftemogelijkheden die genoemd worden, zijn: op het politiebureau, telefonisch, via internet of via een app, waarbij de mogelijkheden oplopen van alleen via het politiebureau tot alle vier de opties. Figuur 1 toont een voorbeeld van een vignet.

Figuur 1 Voorbeeld vignet

Je hebt een virus op je computer. Je computer is geblokkeerd en je krijgt een melding dat je moet betalen om weer toegang te krijgen tot je computer.
Je weet/vermoedt dat de dader geen persoonlijke bekende van je is.
Als je aangifte wilt doen van dit delict, is dit mogelijk op het politiebureau of via de telefoon.

doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

Na ieder vignet wordt, na de afhankelijke variabelen, ook gevraagd naar de motivatie om wel of geen aangifte te willen doen. Als eerste wordt de vraag gesteld: 'Stel je voor dat je aangifte doet van deze situatie bij de politie. Welke van de onderstaande redenen is voor jou het belangrijkste?', waarbij uit zeven opties kan worden gekozen (zie tabel 3). Vervolgens wordt ook de vraag gesteld: 'Stel je voor dat je geen aangifte doet van deze situatie bij de politie. Welke van de onderstaande redenen is voor jou het belangrijkste?' Hier kan een keuze gemaakt worden uit negen redenen (zie tabel 4). De motieven om aangifte te willen doen, worden alleen weergegeven voor respondenten die stellen dat ze waarschijnlijk of zeker aangifte zullen doen, terwijl de motieven om geen aangifte te willen doen alleen worden weergegeven wanneer respondenten stellen waarschijnlijk niet of zeker niet aangifte te zullen doen.
Andere variabelen die worden meegenomen in de analyses zijn allereerst geslacht en leeftijd. Daarnaast wordt gevraagd naar attitude tegenover de politie, door te vragen hoe tevreden de respondent in het algemeen is over het functioneren van de politie op een schaal van 1 'Zeer ontevreden' tot 5 'Zeer tevreden' (M=3.53, SD=0.65). Tot slot wordt gevraagd of respondenten weleens aangifte hebben gedaan bij de politie en of ze hier tevreden over waren of niet.

4.5 Analyse

De analyse bestaat uit multipele regressieanalyses, apart voor de twee afhankelijke variabelen, aangifte- en meldingsbereidheid. Omdat de analyses op vignetniveau zijn en er meerdere vignetten per respondent afgenomen zijn, is de assumptie van onafhankelijke metingen in logistische regressie geschonden. Dit leidt tot een onderschatting van de standaardfout, waardoor ten onrechte eerder statistische significantie van resultaten geconcludeerd wordt. Om dit probleem te verhelpen zijn alle regressieanalyses geclusterd op respondentnummer, wat resulteert in robuuste standaardfouten.

5 Resultaten

5.1 Aangiftebereidheid

Tabel 2 geeft de resultaten van de multipele regressie op aangiftebereidheid (model 1) en meldingsbereidheid (model 2) weer. Model 1 toont aan dat bij fraude significant vaker aangegeven wordt dat de respondent aangifte zou doen dan bij hacken (B = 0.485, $p < .001$), terwijl de aangiftebereidheid significant lager is bij malware dan bij hacken (B = -0.407, $p < .001$). Aangiftebereidheid bij ernstige delicten is hoger dan bij minder ernstige delicten (B = 1.513, $p < .001$). Ook de slachtoffer-daderrelatie heeft een significant effect. Wanneer de dader een bekende is van het slachtoffer, wordt significant vaker aangegeven dat de respondent aangifte zou doen dan wanneer de dader geen bekende is van het slachtoffer (B = 0.255, $p < .05$). Als het slachtoffer niet weet wie de dader is, wordt er minder aangiftebereidheid gevonden dan wanneer de dader geen bekende is van het slachtoffer (B = -0.325, $p < .05$). Opvallend genoeg is de aangiftebereidheid ook significant groter wanneer respondenten ontevreden waren met een eerdere

doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

Tabel 2 Multipele regressie op aangifte- en meldingsbereidheid

	Model 1	Model 2
	Aangifte bij politie	Melding bij andere organisatie
Variabele	**B (SE)**	**B (SE)**
Constant	1.812 (0.759)**	2.145(.939)*
Vignetfactoren		
Type delict (refcat. hacken)		
Fraude	0 .485 (0.102)***	0.632 (0.103)***
Malware	-0.407 (0.111)***	-0.328 (0.098)**
Ernst delict	1.513 (0.095)***	0.539 (0.115)***
Slachtoffer-dader relatie (refcat. geen bekende)		
Wel bekende	0.253 (0.119)*	-.0369 (0.141)**
Weet niet	-.0326 (0.127)**	-0.293 (0.128)*
Aangiftemogelijkheden (refcat. alleen bureau)		
Bureau + telefonisch	-0.000 (0.125)	0.111 (0.154)
Bureau + telefonisch + internet	0.029 (0.132)	0.217 (0.151)
Bureau + telefonisch + internet + app	0.178 (0.141)	0.190 (0.149)
Overige variabelen		
Algemene attitude politie	0.150 (0.092)	0.034 (0.109)
Ervaring met aangifte (refcat. nooit aangifte gedaan)		
Tevreden met aangifte	0.065 (0.127)	0.060 (0.179)
Ontevreden met aangifte	0.398 (0.160)**	0.169 (0.184)
Vrouw	0.068 (0.171)	0.136 (0.197)
Leeftijd	-0.003 (0.027)	0.033 (0.037)
R^2 model	.410	.165

***p<.001 **p<.01 *p<.05 (eenzijdig)

aangifte, in vergelijking met respondenten die nooit aangifte hebben gedaan (B = 0.401, p < .01). Er worden geen significante resultaten gevonden voor aangiftemogelijkheden, algemene attitude over de politie, geslacht en leeftijd. De variabelen verklaren samen 41% van de variantie in aangiftebereidheid.

5.2 Meldingsbereidheid

In model 2 zijn de effecten op meldingsbereidheid getest en deze effecten zijn in het algemeen vergelijkbaar met de effecten op aangiftebereidheid. Meldingsbereidheid is ook hoger voor fraude dan voor hacken (B = 0.632, p < .001), en lager voor malware dan voor hacken (B = -0.328, p < .01). Verder is de meldingsbereid-

Tabel 3 Belangrijkste motivatie om wel aangifte te doen, algemeen en per delict type

Motivatie	Totaal	Hacken	Fraude	Malware
Voorkomen dat dit opnieuw bij mij gebeurt	98 (19,9%)	41 (25,5%)	6 (3,7%)	51 (30,4%)
Voorkomen dat de dader dit opnieuw kan doen	127 (25,8%)	38 (23,6%)	44 (27,0%)	45 (26,8%)
Ik wil dat de dader gepakt wordt	131 (26,6%)	54 (33,5%)	46 (28,2%)	31 (18,5%)
Om een veiligere (online) omgeving te creëren	53 (10,8%)	16 (9,9%)	7 (4,3%)	30 (17,9%)
Het is mijn plicht om aangifte te doen	5 (1,0%)	2 (1,2%)	2 (1,2%)	1 (0,6%)
Om schadevergoeding te krijgen	71 (14,4%)	5 (3,1%)	57 (35,0%)	9 (5,4%)
Anders	7 (1,4%)	5 (3,1%)	1 (0,6%)	1 (0,6%)
Totaal	492 (100%)	161 (100%)	163 (100%)	168 (100%)

heid ook hoger voor ernstige delicten dan voor minder ernstige delicten (B = 0.539, p < .001). In tegenstelling tot de effecten op aangiftebereidheid is de meldingsbereidheid hoger voor daders die geen bekende zijn van de slachtoffers dan voor daders die wel een bekende zijn van de slachtoffers (B = -0.368, p < .01). Voor aangiftemogelijkheden, attituden tegenover de politie, geslacht en leeftijd wordt, net als bij aangiftebereidheid, geen significant effect gevonden op meldingsbereidheid. Ook eerdere ervaringen met aangifte doen zijn niet van invloed op de meldingsbereidheid. De variabelen verklaren 16,5% van de variantie in meldingsbereidheid, wat aanzienlijk minder is dan de verklaarde variantie in aangiftebereidheid.

5.3 Motivatie aangiftebereidheid

Na ieder vignet is ook gevraagd naar de belangrijkste motivatie om in deze situatie wel aangifte te doen en de belangrijkste motivatie om geen aangifte te doen. In tabel 3 is een overzicht te vinden van de motivaties om wel aangifte te doen. Hieruit blijkt dat de belangrijkste redenen om wel aangifte te doen, zijn: 'Ik wil dat de dader gepakt wordt' (36,0%) en 'Voorkomen dat de dader dit opnieuw kan doen' (23,9%). Er zijn echter significante verschillen in motivaties tussen de verschillende delicttypen (Chi2(12) = 78,38, p < .001). Verschillen zijn bijvoorbeeld dat het krijgen van een schadevergoeding voornamelijk genoemd wordt bij fraude (40,4%) en dat 'Ik wil dat de dader gepakt wordt' en 'Voorkomen dat de dader dit opnieuw kan doen' de meest genoemde redenen zijn bij respectievelijk hacken (46,7%) en malware (30,2%).

Uit tabel 4 blijkt dat de belangrijkste redenen om geen aangifte te doen, zijn: 'het heeft geen zin, de politie zal er niets aan doen' (35,0%) en 'ik los het zelf op' (26,8%). Ook bij motivaties om geen aangifte te doen, worden verschillen gevonden tussen de delicttypen (Chi2(14) = 37,73, p < .001). Bij fraude geven bijna alle

doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

Tabel 4 Belangrijkste motivatie om geen aangifte te doen, algemeen en per delict type

Motivatie	Totaal	Hacken	Fraude	Malware
Ik los het zelf op	124 (24,8%)	40 (24,1%)	28 (16,9%)	56 (33,1%)
Het is niet zo belangrijk	90 (18,0%)	29 (17,5%)	41 (24,7%)	20 (11,8%)
Het heeft geen zin, de politie zal er niets aan doen	176 (35,1%)	45 (27,1)	82 (49,4%)	49 (29,0%)
De politie heeft niet de kennis om dit type delict aan te pakken	42 (8,4%)	7 (4,2%)	4 (2,4%)	31 (18,3%)
De politie is niet verantwoordelijk voor het oplossen van dit type delict	4 (0,8%)	0 (0,0%)	2 (1,2%)	2 (1,2%)
Ik ben bang dat de dader wraak zal nemen	7 (1,4%)	5 (3,0%)	1 (0,6%)	1 (0,6%)
Ik schaam me dat ik slachtoffer ben geworden van dit delict	38 (7,6%)	36 (21,7%)	1 (0,6%)	1 (0,6%)
Anders	20 (4,0%)	4 (2,4%)	7 (4,2%)	9 (5,3%)
Totaal	501 (100%)	166 (100%)	166 (100%)	169 (100%)

respondenten aan dat ze geen aangifte willen doen, omdat het niet belangrijk is (44,4%) of omdat de politie er niets aan zou doen (44,4%). Daarnaast wordt de motivatie 'de politie heeft niet de kennis om dit type delict aan te pakken' vooral genoemd bij malware (13,6%), maar niet bij de andere delicttypen.

6 Conclusie en discussie

Deze studie zoekt naar determinanten van de intentie om aangifte te doen en melding te maken van cybercrime en de motieven om wel of geen aangifte te willen doen. Het blijkt dat het type delict een bepalende factor is voor zowel meldings- als aangiftebereidheid, waarbij dit het hoogste is voor fraude, gevolgd door hacken en malware. Deze bevinding is in lijn met andere studies die aantonen dat slachtoffers van online fraude inderdaad vaker aangifte doen dan slachtoffers van hacken (CBS, 2017; Domenie et al., 2013). Ook blijkt dat meldings- en aangiftebereidheid hoger is voor ernstige delicten dan voor minder ernstige delicten. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met de resultaten die voor aangiftebereidheid bij traditionele criminaliteit gevonden worden en zijn in lijn met de verwachtingen die bij het economische perspectief geformuleerd worden. Het op basis van het economisch perspectief en een eerdere studie (Tolsma, Blaauw & Te Grotenhuis, 2012) verwachte effect van aangiftemogelijkheden op aangiftebereidheid wordt hier echter niet gevonden. Het lijkt er dus op dat aangiftemogelijkheden een minder grote rol spelen in het verklaren van aangiftebereidheid bij cybercrime dan bij traditionele criminaliteit.

Wat de psychologische kenmerken betreft, worden de resultaten die gewoonlijk gevonden worden voor aangiftebereidheid van traditionele criminaliteit niet

zozeer teruggevonden. Voor de dader-slachtofferrelatie worden gemengde resultaten gevonden. Als de dader een bekende is van het slachtoffer, wordt de aangiftebereidheid hoger, maar de meldingsbereidheid lager, dan wanneer de dader geen bekende is van het slachtoffer. Opvallend is ook dat voor zowel aangifte- als meldingsbereidheid geen verband wordt gevonden met attituden tegenover de politie, terwijl dit verband wel wordt verwacht vanuit het psychologische perspectief en vaak wordt gevonden voor traditionele criminaliteit. Ten slotte wordt tegen de verwachtingen in gevonden dat respondenten die eerder aangifte hebben gedaan en daar ontevreden over waren, meer aangiftebereidheid tonen dan respondenten die nog nooit aangifte hebben gedaan.

De sociaal-demografische kenmerken waarvoor in dit onderzoek gecontroleerd wordt, zijn geslacht en leeftijd. In tegenstelling tot de literatuur over traditionele criminaliteit, worden daar geen effecten voor gevonden. Dit is echter mogelijk het gevolg van de niet-representatieve steekproef van universitaire studenten, waarin weinig variatie in leeftijd en geslacht is (meer dan 80% is vrouw).

Er zijn geen grote verschillen tussen predictoren van aangifte- en meldingsbereidheid gevonden, maar de mate waarin de getoetste kenmerken meldingsbereidheid verklaren, is aanzienlijk lager dan bij aangiftebereidheid. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er andere kenmerken zijn die belangrijker zijn voor het verhogen van meldingsbereidheid bij cybercrime.

Ten slotte is in dit onderzoek gekeken naar de motivaties om wel of niet de intentie te hebben om aangifte te doen. De algemene motivaties om wel of geen aangifte te willen gaan doen van cybercrime komen sterk overeen met motivaties die voor traditionele delicten worden genoemd (Goudriaan & Nieuwbeerta, 2007), maar uit aparte analyse van verschillende delicten blijkt wel dat motivaties verschillen tussen delicttypen. Zo blijkt bijvoorbeeld dat schadevergoeding bij fraude een belangrijkere motivatie is om wel aangifte te willen gaan doen, wat in lijn is met verwachtingen op basis van het economisch perspectief. Een belangrijke bevinding is daarnaast dat zelden wordt aangegeven dat de politie niet de kennis of de verantwoordelijkheid heeft voor het oplossen van cybercrime. Dit lijkt erop te wijzen dat het gebrek aan aangiftebereidheid bij cybercrime niet voortkomt uit het gevoel dat de politie niets kan met aangiftes van cyberdelicten. Deze bevinding wijkt af van eerder onderzoek (o.a. Domenie et al., 2013; Veenstra, Zuurveen & Stol, 2016), waaruit blijkt dat men vaak aangeeft dat de politie niet de kennis of verantwoordelijkheid heeft op dit gebied. Een mogelijke verklaring voor het verschil van onze bevindingen met die van eerder onderzoek is het feit dat onze steekproef bestaat uit studenten van de opleidingen Criminologie en Rechtsgeleerdheid. Mogelijkerwijs hebben deze studenten een andere kijk op de aanwezige expertise en verantwoordelijkheden van de politie dan de gemiddelde Nederlander.

Bij de interpretatie van de resultaten van dit onderzoek moet rekening gehouden worden met een aantal beperkingen. Ten eerste is de steekproef in dit onderzoek niet representatief voor de gehele Nederlandse bevolking: het merendeel van de respondenten zijn jonge vrouwen en alle respondenten studeren aan een rechtenfaculteit. De generaliseerbaarheid van onze resultaten is hierdoor beperkt. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat deze studenten meer kennis hebben van de verant-

Tijdschrift voor Veiligheid 2018 (17) 1-2
doi: 10.5553/TvV/187279482018017102006

woordelijkheden van de politie en daardoor een hogere aangiftebereidheid hebben en andere motivaties hebben om aangifte te doen. Ten tweede is er een aantal factoren waarvan, op basis van eerder onderzoek en de drie theoretische perspectieven, verwacht kan worden dat deze van belang zijn voor het verklaren van aangiftebereidheid bij cybercrime die niet meegenomen zijn in dit onderzoek, zoals het verzekerd zijn voor de schade van bepaalde delicten, de mogelijkheid om anoniem aangifte te doen, angst voor slachtofferschap, opleidingsniveau, burgerlijke status en etniciteit. Ten derde worden er in dit vignetonderzoek fictieve situaties aan de respondenten voorgelegd, waarbij sommige respondenten zich mogelijk minder goed kunnen verplaatsen in bepaalde situaties (zoals gehackte naaktfoto's die op internet circuleren) dan in andere situaties (een computervirus waardoor bestanden beschadigd zijn). Indien dit het geval is, kunnen respondenten mogelijk minder goed een realistische voorstelling maken van hoe men in een dergelijke situatie zou reageren. Daarnaast is het mogelijk dat respondenten na daadwerkelijk slachtofferschap ander gedrag vertonen dan de intentie die ze uitspreken naar aanleiding van de voorgelegde hypothetische situaties. Ten slotte is in dit onderzoek niet gekeken naar omgevingskenmerken van respondenten. Het kan desalniettemin waardevol zijn om onderzoek te doen naar de mate waarin of de manier waarop buurtkenmerken wel een invloed kunnen hebben op aangiftebereidheid bij cybercrime, waarbij gericht kan worden op het 'vertalen' van de ruimtelijke omgeving naar de digitale omgeving.

Literatuur

Baumer, E.P. & J.L. Lauritsen (2010) Reporting crime to the police, 1973-2005: A multivariate analysis of long-term trends in the National Crime Survey (NCS) and National Crime Victimization Survey (NCVS). *Criminology, 48*(1), 131-185.

Bidgoli, M. (2015) *A Mixed Methods Approach to Understanding Undergraduate Students' Victimization, Perceptions, and Reporting Of Cybercrimes*. Irvine: University of California.

Bowles, R., M.G. Reyes & N. Garoupa (2009) Crime reporting decisions and the costs of crime. *European Journal on Criminal Policy and Research, 15*(4), 365-377.

Burgard, A. & C. Schlembach (2013) Frames of fraud: a qualitative analysis of the structure and process of victimization on the Internet. *International Journal of Cyber Criminology, 7*(2), 112.

CBS (2017) Veiligheidsmonitor 2016. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Domenie, M.M.L, E.R. Leukfeldt, J.A. van Wilsem, J. Jansen & W.Ph. Stol (2013) *Slachtofferschap in een gedigitaliseerde samenleving. Een onderzoek onder burgers naar e-fraude, hacken en andere veelvoorkomende criminaliteit*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Goudriaan, H. (2006) *Reporting crime: Effects of social context on the decision of victims to notify the police*. Veenendaal: Universal Press.

Goudriaan, H., J.P. Lynch & P. Nieuwbeerta (2004) Reporting to the police in western nations: A theoretical analysis of the effects of social context. *Justice Quarterly, 21*(4), 933-969.

Goudriaan, H. & P. Nieuwbeerta (2007) Contextual determinants of juveniles' willingness to report crimes. A vignette experiment. *Journal of Experimental Criminology, 3*(2), 89-111.

Goudriaan, H., P. Nieuwbeerta & K. Wittebrood (2005) Overzicht van onderzoek naar determinanten van aangifte doen bij de politie. Theorieën, empirische bevindingen, tekortkomingen en aanbevelingen. *Tijdschrift voor Veiligheid, 4*(1), 27-48.

Goudriaan, H., K. Wittebrood & P. Nieuwbeerta (2006) Neighbourhood characteristics and reporting crime effects of social cohesion, confidence in police effectiveness and socio-economic disadvantage. *British Journal of Criminology, 46*(4), 719-742.

Guzy, N. & H. Hirtenlehner (2015) Trust in the German police: Determinants and consequences for reporting behavior. In G. Meško & J. Tankebe (eds.), *Trust and Legitimacy in Criminal Justice*. Cham: Springer, 203-229.

Hart, T.C. & V. Colavito (2011) College student victims and reporting crime to the police: The influence of collective efficacy. *Western Criminology Review, 12*(3), 1-19.

Hesseling, R. & P. Versteegh (2016) Politiecijfers: meten is weten, maar doe vooral ook meer met ongeveer. In E. Devroe, E. De Raedt, H. Elffers & D. Schaap (eds.), *Meten is weten*. Apeldoorn: Maklu, 25-42.

Kääriäinen, J. & R. Sirén (2011) Trust in the police, generalized trust and reporting crime. *European Journal of Criminology, 8*(1), 65-81.

Schnebly, S.M. (2008) The influence of community-oriented policing on crime-reporting behavior. *Justice Quarterly, 25*(2), 223-251.

Slocum, L.E., T.J. Taylor, B.T. Brick & F.A. Esbensen (2010) Neighborhood structural characteristics, individual-level attitudes, and youths' crime reporting intentions. *Criminology, 48*(4), 1063-1100.

Tarling, R. & K. Morris (2010) Reporting crime to the police. *British Journal of Criminology, 50*(3), 474-490.

Tolsma, J., J. Blaauw & M. te Grotenhuis (2012) When do people report crime to the police? Results from a factorial survey design in the Netherlands, 2010. *Journal of Experimental Criminology, 8*(2), 117-134.

Torrente, D., P. Gallo & C. Oltra (2016) Comparing crime reporting factors in EU countries. *European Journal on Criminal Policy and Research, 23*(2), 153-174.

Van de Weijer, S. & W. Bernasco (2016) *Aangifte- en meldingsbereidheid: Trends en determinanten*. Rapport, Den Haag: WODC.

Van de Weijer, S., R. Leukfeldt & W. Bernasco (2018) Determinants of reporting cybercrime: a comparison between identity theft, consumer fraud, and hacking. European Journal of Criminology, doi:10.1177/1477370818773610.

Veenstra, S., R. Zuurveen & W. Stol (2016) *Cybercrime among companies. Research into cybercrime victimization among small- and medium-sized enterprises and one-man businesses in the Netherlands*. Den Haag: Eleven International Publishing.